



JURIDISKA FAKULTETEN  
vid Lunds universitet

Olof Hallén

Responsibility to protect  
- Principens innebörd och potential att skydda

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet  
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Bruce

Termin: HT 2016

# Innehåll

<b>Sammanfattning</b> .....	1
<b>Summary</b> .....	2
<b>Förkortningar</b> .....	3
<b>1 Inledning</b> .....	4
1.1 Bakgrund .....	4
1.2 Syfte .....	5
1.3 Frågeställningar .....	5
1.4 Metod och material .....	5
1.5 Perspektiv .....	6
1.6 Avgränsningar .....	6
1.7 Forskningsläge .....	6
1.8 Disposition .....	7
<b>2 Principens tillkomst och utveckling</b> .....	8
2.1 Inledning .....	8
2.2 ICISS- rapporten 2001 .....	8
2.3 FN:s världstoppmöte 2005 .....	8
2.4 Generalsekreterarens rapport 2009 .....	9
<b>3 Innebörden av Responsibility to Protect</b> .....	10
3.1 Inledning .....	10
3.2 R2P:s innebörd .....	10
<b>4 R2P i praktiken</b> .....	13
4.1 Inledning .....	13
4.2 Libyen .....	13
4.3 Syrien .....	14
<b>5 Teoretiska perspektiv</b> .....	17
5.1 Inledning .....	17
5.2 Realism .....	17
5.3 Liberalism .....	18
<b>6 Analys av R2P:s tillkomst, innebörd och potentiella tillämpning ur ett realistiskt och liberalistiskt perspektiv</b> .....	19
6.1 Inledning .....	19
6.2 Det realistiska perspektivet .....	19

6.3 Det liberala perspektivet .....	21
<b>7 Slutsats .....</b>	<b>23</b>
<b>8 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....</b>	<b>26</b>

## Sammanfattning

Som en reaktion på de inomstatliga konflikter som utspelade sig under 1990-talet lanserade en internationell kommission kallad *International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS)* rapporten *The Responsibility to protect (R2P)* år 2001. 1990-talets såväl som hela 1900-talets konflikter hade präglats av omfattande brott mot mänskligheten i stil med folkmord och etnisk rensning. För att förhindra att detta skedde igen lanserade ICISS en ny innebörd av begreppet statsuveränitet.

Det nya suveränitetsbegreppet innebär inte enbart att en stat åtnjöt autonomi från yttre kontroll. Suveränitet innebär dessutom, enligt ICISS förslag, ett ansvar för varje legitim stat att skydda sin befolkning från brott mot mänskliga rättigheter.

Det primära ansvaret för att skydda befolkningen ligger på den enskilda staten. Såvida den enskilda staten misslyckas med att skydda sin befolkning ligger ett sekundärt ansvar på världssamfundet att ingripa och säkerställa befolkningens skydd.

Vitala delar av det förslag som ICISS lanserade togs upp som norm i FN i samband med världstoppmötet år 2005. Sedan dess har begreppet R2P förekommit i flera resolutioner från FN i samband med diverse konflikter. Bland annat har doktrinen spelat en mycket intressant roll i det libyska och det syriska inbördeskrigen.

I detta arbete utreds innebörden av R2P. Vidare analyseras doktrinen tillkomst, tillämpning och potential att förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning ur två teoretiska perspektiv.

Utifrån analysen dras slutsatsen att R2P mycket väl kan komma att spela en viktig roll som skydd från brott mot mänskliga rättigheter. Det konstateras också att doktrinen användning i nuläget förhindras av olika skäl, främst genom användning av veto från permanenta säkerhetsrådsmedlemmar. En hypotetisk slutsats blir att R2P:s tillämpning kan komma att bli starkt beroende av en ökad demokratisering i de länder som är permanenta säkerhetsrådsmedlemmar. Tendenser som pekar både för och emot en sådan utveckling identifieras och diskuteras kort i slutsatsen.

## Summary

In 2001, as a reaction to the intra-state conflicts occurring in the 1990s, a commission called the *International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS)* published the *Responsibility to protect report (R2P)*. The purpose of the report was to offer a method to prevent the reoccurring crimes against humanity that defined so many conflicts in the 20<sup>th</sup> century. In order to prevent these crimes, the commission launched a new definition of state sovereignty.

The new definition of state sovereignty did not only amount to the traditional idea of state sovereignty consisting of every individual states autonomy from foreign control. State sovereignty in the future should also mean that every individual state has a responsibility to protect its own population from mass atrocity crimes such as genocide and crimes against humanity.

According to the new definition of state sovereignty, the primary responsibility to protect the population rests upon every individual state. In the case of an individual state failing to protect its own population, a secondary responsibility to protect rests upon the international community.

Vital parts of the concept launched by the ICISS was adopted by the UN General Assembly in 2005. Since then, R2P has been mentioned in several resolutions published by the UN. The doctrine has played an interesting role in the Libyan as well as the Syrian civil war.

This thesis attempts to give a definition to the actual content of R2P. Further, the thesis attempts analyze the doctrines emergence, implementation and potential of preventing genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity, using two theoretical perspectives.

The conclusion is reached, that R2P may very well play an important role as a tool to prevent mass atrocity crimes. Further, it's found that the main obstacle to the appliance of the doctrine lies within the structure and function of the UN Security Council, since the permanent members of the council always has the possibility to stop the usage of R2P by using their veto. A hypothetical conclusion is that the application of the doctrine in many ways will depend on whether the permanent members of the Security Council becomes more or less democratic. Tendencies pointing towards as well as against such a development are discussed in the conclusion of the thesis.

## Förkortningar

FN	Förenta Nationerna
ICISS	International Commission on Intervention and State Sovereignty
ICC	International Criminal Court
ICJ	International Court of Justice
R2P	Responsibility to protect

# 1 Inledning

## 1.1 Bakgrund

I samband med berlinmurens fall 1989, Tysklands återförening 1990 och Sovjetunionens sammanbrott 1991 avslutades den period som den engelske historikern Eric Hobsbawm kallat för "Det korta århundradet".<sup>1</sup> Det korta århundradet, vilket varade mellan första världskrigets start 1914 och krigets slut 1991, präglades något ironiskt av en progressivitet på de mänskliga rättigheternas område, men också av systematiska folkmord såväl som kränkningar av mänskliga rättigheter och folkrätt. Exempel bland många är folkmordet i Armenien 1915<sup>2</sup>, förintelsen under andra världskriget<sup>3</sup> och röda khmerernas massmord på dödens fält under senare halvan av 1970-talet.<sup>4</sup>

Mot den bakgrunden ter det sig inte som förvånande att det under 1990-talet begicks folkmord i Rwanda<sup>5</sup> såväl som i forna Jugoslavien.<sup>6</sup> Det korta århundradets slut innebär inte slutet för folkmorden. Världssamfundet lyckades inte, trots att det var mer samlat än vad det någonsin varit tidigare, förhindra att detta skedde.

Problematiken kring maktlösheten vid brott såsom folkmord, etnisk rensning, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten blev påtagligt. Krav ställdes på en metod för att försäkra att folkmord och systematiska, omfattande kränkningar av folkrätten skulle upphöra. I rapporten "We the people" som rörde Förenta Nationernas (hädanefter FN) roll i 2000-talet ställde dåvarande generalsekreterare Kofi Annan följande fråga:

*"...if humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica—to gross and systematic violations of human rights that offend every precept of our common humanity?"*<sup>7</sup>

Som en reaktion på Annans fråga startade den kanadensiska regeringen år 2000 gruppen International Commission on Intervention and State Sovereignty (hädanefter ICISS).<sup>8</sup> Deras arbete

---

<sup>1</sup> Hobsbawm, Eric. *Age of extremes : the short twentieth century*, London 1995, s. 3.

<sup>2</sup> Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/folkmordet-1915>.

<sup>3</sup> Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/forintelsen>.

<sup>4</sup> Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/kommunistiska-regimers-brott-mot-manskligheten/kambodja>.

<sup>5</sup> Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/folkmordet-i-rwanda>.

<sup>6</sup> Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/kriget-i-forna-jugoslavien/folkmordet-i-srebrenica>.

<sup>7</sup> Annan 2000, s. 48.

mynnade ut i rapporten *The Responsibility to protect*, vilken låg till grund för den variant av Responsibility to protect (hädanefter R2P) som antogs vid världstoppmötet 2005 av FN:s generalförsamling.<sup>9</sup>

## 1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad R2P innebär i dagsläget. Vidare syftar uppsatsen till att analysera R2P:s tillkomst, innebörd samt framtida potential. Detta kommer att göras ur de två teoretiska perspektiven realism och liberalism. Med R2P:s framtida potential menar jag mer specifikt doktrinen potential att, såsom den ser ut och tillämpas idag, förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.

## 1.3 Frågeställningar

Denna uppsats kommer att kretsa kring följande frågeställningar:

- Vad innebär R2P?
- Vilken potential har doktrinen att, såsom den ser ut och tillämpas idag, förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning?

## 1.4 Metod och material

Uppsatsen har skrivits med hjälp av relevanta folkrättsliga rättskällor. En rättsanalytisk metod, det vill säga en metod som inte strikt begränsar sig till analys av rättskällor, har använts i detta arbete.<sup>10</sup> Detta var naturligt med tanke på bristen på traditionella rättskällor i stil med lagtext och förarbeten som präglar området. Den rättsanalytiska metoden var också den metod som bäst lämpade sig för att redovisa för rättsutvecklingen på området, det vill säga beskrivningen för hur en idé går från att vara bara en idé till att få ställning som folkrättslig soft law.

Jag har i detta arbete i möjlig mån utgått från primärkällor såsom resolutioner från FN. De främsta sekundärkällorna som använts utgörs av ICISS-rapporten samt Ban Ki- Moons rapport från 2009. I övrigt har jag använt mig av faktaartiklar från hemsidor drivna av svenska statliga myndigheter och departement, samt nyhetsartiklar från internationellt erkända medier såsom BBC och New York Times. Sammanfattningarna av internationella konflikter baseras till stor del på dokument från *The*

---

<sup>8</sup> ICISS: *The responsibility to protect*, Ottawa 2001, s. VII.

<sup>9</sup> 2005 World summit outcome resolution, A/RES/60/1 – art 138-140.

<sup>10</sup> Sandgren, Claes, "Är rättsdogmatiken dogmatisk?", *Tidsskrift for rettsvitenskap* 4-5/2005 s. 648–656.



*Global Centre for the Responsibility to Protect*, vilket arbetar bland annat med Gareth Evans och Mohamed Sahnoun, vilka ledde arbetet med ICISS-rapporten.

## 1.5 Perspektiv

Arbetet präglas av naturliga skäl av ett internationellt perspektiv. Den mer analytiska delen av arbetet rörande den andra frågeställningen präglas av de teoretiska perspektiv som används för att lösa den andra frågeställningen. De teoretiska perspektiv som används är realism och liberalism, vilka valdes då de är de mest traditionella teoretiska perspektiven. Användningen av teoretiska perspektiv lämpar sig bra eftersom R2P:s vara eller icke vara inte enbart handlar om doktrinen juridiska utformning och kvalitet, utan också om det mellanstatliga samarbete som krävs för att doktrinen ska kunna användas i praktiken.

## 1.6 Avgränsningar

Arbetet begränsar sig till de rapporter och resolutioner som varit mest betydande och definierande för R2P. Tonvikt läggs vid den delen av R2P som berör militär intervention. Detta motiveras av att det är militär intervention som utgör doktrinen mest kontroversiella och ingripande inslag.

Fokus ligger på R2P i samband med det libyska och syriska inbördeskriget. Dessa två konflikter påvisar de starka kontraster som hittills präglat den praktiska användningen av R2P.

Ett stort fokus läggs också på säkerhetsrådets permanenta medlemmars agerande i samband med användningen av R2P. Denna avgränsning motiveras av att det är de permanenta medlemmarna som sitter på störst makt i säkerhetsrådet i och med deras rätt att blockera beslut med veto.

## 1.7 Forskningsläge

Forskning kring R2P bedrivs över hela världen. Eftersom doktrinen i princip ger en ny innebörd av statssuveränitet har intresset varit mycket stort. Området präglas, trots omfattande juridisk doktrin, av en konsensus om att stora delar av rättsläget är relativt oklart.

Forskning kring ämnet bedrivs både av stater och organisationer. Bland de mest tongivande organisationerna finns redan nämnda *The Global Centre for the Responsibility to Protect*. FN:s nuvarande generalsekreterare Ban Ki-moon har visat stort intresse för R2P, liksom hans föregångare Kofi Annan. Tongivande forskare på området är, bland andra, Gareth Evans och Edward Luck.

## 1.8 Disposition

Efter detta inledande kapitel följer i kapitel två en redogörelse av R2P:s tillkomst och utveckling. I efterföljande kapitel beskrivs doktrinen innebörd. I och med tredje kapitlet betraktar jag den första frågeställningen rörande R2P:s innebörd som besvarad. Då denna inte är av problematiserande natur så kommer den inte diskuteras närmre eller enskilt i uppsatsens senare mer analytiska del eller i uppsatsens slutsats.

I fjärde kapitlet ges en beskrivning av R2P:s tillämpning i praktiken.

Den andra frågeställningen besvaras främst i de fyra kapitel som följer. I dessa kapitel redogör jag för de teoretiska perspektiven samt genomför analys av R2P ur de teoretiska perspektiven. Sista kapitlet innehåller slutsatser dragna utifrån arbetet som helhet, med starkt fokus på de teoretiska perspektiven och den andra frågeställningen.

## 2 Principens tillkomst och utveckling

### 2.1 Inledning

Nedan följer en kort redogörelse för R2P-principens tillkomst och utveckling. Att förstå hur och mot vilken bakgrund principen tillkom ger en tydligare bild rörande varför principen ser ut som den gör.

### 2.2 ICISS- rapporten 2001

År 2000 startade den kanadensiska regeringen gruppen International Commission on Intervention and State Sovereignty.<sup>11</sup> Målsättningen var att komma med ett svar på den fråga som Kofi Annan ställde i We the people- rapporten. Kommissionen bestod av medlemmar från FN:s generalförsamling, ledda av Gareth Evans och Mohamed Sahnoun.

ICISS arbete var det riktiga startskottet för arbetet med R2P. Kommissionens slutgiltiga rapport släpptes i december 2001. Man hade under arbetets gång brutit ner R2P i tre fundamentala element:

- Ansvar att förebygga<sup>12</sup>
- Ansvar att reagera<sup>13</sup>
- Ansvar att återbygga<sup>14</sup>

### 2.3 FN:s världstoppmöte 2005

Världstoppmötet i New York i september 2005 betraktades som den största samling av världsledare i mänsklighetens historia.<sup>15</sup> Under toppmötet diskuterades bland annat ICISS rapport, och världssamfundet beslutade enhälligt om att anta vissa delar av det förslag om utformningen av R2P som ICISS lade fram i rapporten. Överenskommelsen vid världstoppmötet antogs senare i form av en resolution gjord av FN:s generalförsamling.<sup>16</sup>

Resolutioner antagna av FN:s generalförsamling utgör så kallad soft law.<sup>17</sup> Detta innebär att resolutionerna inte är rättsligt bindande, vilket är viktigt att notera i det här sammanhanget. Emellertid utgör antagandet av resolutionen ett stort steg framåt för R2P i den bemärkelse doktrinen faktiskt går från att bara vara en idé till att få status som soft law.

---

<sup>11</sup> ICISS 2001, s XII.

<sup>12</sup> ICISS 2001, s.19 ff.

<sup>13</sup> ICISS 2001, s.29 ff.

<sup>14</sup> ICISS 2001, s.39 ff.

<sup>15</sup> THE 2005 WORLD SUMMIT: AN OVERVIEW, s. 1, via <http://www.un.org/ga/documents/overview2005summit.pdf>.

<sup>16</sup> 2005 World summit outcome resolution, A/RES/60/1 – art 138-140.

<sup>17</sup> Association for the Prevention of Torture, "UN General Assembly", via <http://www.ap.torture.ch/en/un-general-assembly/>.

## 2.4 Generalsekreterarens rapport 2009

FN:s generalsekreterare Ban Ki- Moon släppte 2009 en rapport rörande hans vision för R2P.

Rapporten byggde på idén om att R2P förverkligas i form av tre pelare:

1. Statens ansvar att skydda sin befolkning från folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.<sup>18</sup>
2. Det internationella samfundets skyldighet att hjälpa stater att skydda sina medborgare och förebygga situationer där medborgarnas skydd äventyras.<sup>19</sup>
3. Internationella samfundets skyldighet att reagera och agera snabbt, effektivt och bestämt för att förhindra att brotten som R2P ska skydda från sker i de fall en stat misslyckas att förhindra det på egen hand.<sup>20</sup>

Generalsekreterarens rapport innebar ytterligare erkännande av R2P-doktrinen. Emellertid framgick också att doktrinen knappast var klar eller bindande.

Rapporten refererade uttryckligen till ICISS- rapporten från 2001.<sup>21</sup> Det var dock tydligt att den version av R2P som Ban Ki- Moon presenterade på många sätt skilde sig från ICISS version.

---

<sup>18</sup> Generalsekreterarens rapport, "Implementing the responsibility to protect", UN Doc. A/63/677, 2009, s. 10.

<sup>19</sup> A/63/677, s. 15.

<sup>20</sup> A/63/677, s. 22.

<sup>21</sup> A/63/677, s. 27.

## 3 Innebörden av Responsibility to Protect

### 3.1 Inledning

Att fastställa R2P:s innebörd är problematiskt, då doktrinen har utvecklats under flera år av flera olika organisationer och individer. Till att börja med bör det betonas att principen inte förekommer i något rättsligt bindande dokument. Det viktigaste dokument som antagits hittills är ovan nämnda resolution från världstoppmötet 2005, vilken endast utgör soft law. Inte heller kan R2P anses ha status som bindande internationell sedvanerätt på så sätt som till exempel tortyrförbud har.<sup>22</sup> För att sådan status ska föreligga krävs både statspraxis och opinio juris. Sådana omständigheter föreligger inte i dagens läge.

Principen har nämnts i ett antal resolutioner som tillkommit i samband med nationella konflikter där medborgares folkrättsliga skydd har varit hotat.<sup>23</sup> Idag finns ingen tydlig, allmänt vedertagen definition av R2P:s innebörd eller tillämplighet. Att fastställa doktrinen innebörd blir således en delvis spekulativ verksamhet. Det är fundamentalt att förstå att ICISS ursprungliga rapport ligger till grund för doktrinen, samtidigt som rapportens förslag reviderats till den grad att den nuvarande innebörden av R2P, oavsett vad den faktiskt är, ligger långt ifrån det ursprungliga förslaget från ICISS.

I försök att utröna R2P:s innebörd kommer vi att utgå från resolutionen som kom till i samband med världstoppmötet 2005, Bank Ki- Moons rapport samt resolutioner som tillkommit i samband med konflikter. I och med detta kapitel betraktar jag den första frågeställningen rörande R2P:s innebörd som besvarad.

### 3.2 R2P:s innebörd

Man kan sammanfattande säga att R2P, på så sätt som ICISS föreställde sig principen, bestod av tre fundamentala delar. Den första delen var preventiv och utgjordes av världssamfundets arbete för att förebygga bland annat, men inte enbart, folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.<sup>24</sup> Den andra delen var den reaktiva, vilken utgjordes av världssamfundets skyldighet att gemensamt agera, beslutsamt och vid rätt tidpunkt, samt i enlighet med FN-stadgan, då nämnda brott förekommer och staten där de förekommer uppenbart misslyckas (manifestly fails) att stoppa dem.<sup>25</sup> Den tredje delen var den återbyggande, vilken innebar ett ansvar för det internationella

---

<sup>22</sup> Linderfalk, Ulf (red.). *Folkrätten i ett nötskal*, Lund 2012, s. 29.

<sup>23</sup> Adams, Simon, Dr, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series Nr 5, mars 2015, s 11.

<sup>24</sup> ICISS 2001, s.19 ff.

<sup>25</sup> ICISS 2001, s.29 ff.

samfundet att återbygga och stärka länder där nämnda brott trots allt förekommit och där militär intervention företagits.<sup>26</sup>

De preventiva och reaktiva delarna av R2P är tveklöst delar av doktrinen som antogs vid toppmötet 2005.<sup>27</sup> Den återuppbyggande delen har däremot en mindre klar roll. I den resolution som antogs vid toppmötet nämns inget om den återuppbyggande delen. I rapporten som Ban Ki- Moon släppte 2009 nämns inte heller något om den återuppbyggande delen. I samband med den R2P stödda interventionen som skedde i Libyen år 2011 så bedrevs inget återuppbyggande arbete, vilket fått svåra konsekvenser för Libyen som efter interventionen präglats av inbördes konflikter mellan milisgrupper samt konflikter med ISIS.<sup>28</sup> Först nyligen lyckades övergångsregeringens trupper driva ut ISIS från den viktiga kuststaden Sirte.<sup>29</sup>

Vi kan utifrån detta dra slutsatsen att den återuppbyggande delen av R2P idag inte kan anses utgöra en internationellt erkänd eller omfattande del av R2P, eftersom den inte förekommit i de i övrigt tongivande resolutionerna eller rapporterna sedan den icke-bindande ICISS-rapporten från 2001. Istället utgörs den levande versionen av R2P främst av den preventiva och reaktiva delen. Vidare begränsades den versionen av R2P som antogs vid toppmötet 2005 på så sätt att den enbart gällde förebyggande och förhindrande av folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.

En av de viktigaste aspekterna av R2P är att doktrinen fastslagit att en stats suveränitet innebär ett ansvar, eller om man så vill, en skyldighet för staten att skydda sin befolkning från folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.<sup>30</sup> Det internationella samfundet är ansvariga för att uppmana och hjälpa stater att ta detta ansvar.

Det primära ansvaret för att skydda befolkningen ligger alltså på staterna själva. Ett sekundärt ansvar ligger på det internationella samfundet att, genom FN, använda sig av lämpliga diplomatiska, humanitära samt andra fredliga medel för att säkerställa att befolkningar skyddas från ovan nämnda brott.<sup>31</sup>

För de fall där den enskilda staten uppenbart misslyckas med att ta sitt primära ansvar, samtidigt som det internationella samfundet uttömt de fredliga medel som står till hands för att säkerställa

---

<sup>26</sup> ICISS 2001, s.39 ff.

<sup>27</sup> 2005 World summit outcome resolution, A/RES/60/1 – art. 138-140.

<sup>28</sup> Hemsida för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, via <http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Libyen/Fordjupning-Libyen/>.

<sup>29</sup> BBC News, " Libya conflict: IS 'ejected' from stronghold of Sirte", via <http://www.bbc.com/news/world-africa-38227543>.

<sup>30</sup> A/RES/60/1, art. 138.

<sup>31</sup> A/RES/60/1, art. 139.

befolkningens skydd utan att detta gett önskad effekt, kvarstår en möjlighet för det internationella samfundet att genom FN vidta övriga nödvändiga medel för att säkerställa att befolkningen skyddas. Till dessa övriga medel räknas militär intervention. Viktigt att notera är att militära medel endast får användas i enlighet med kap. VII i FN-stadgan.<sup>32</sup> Detta innebär att militär intervention endast är laglig om säkerhetsrådet lämnat sitt godkännande.<sup>33</sup> Då säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar innehar vetorätt mot alla beslut som fattas inom säkerhetsrådet krävs det att de fem permanenta medlemmarna avstår från att använda sig av veto för att militär intervention ska vara möjlig.

Säkerhetsrådets roll som auktoriserande organ vid militär intervention innebär att enskilda stater inte kan motivera agerande på eget bevåg med hjälp av R2P-doktrinen. Den enda folkrättsligt lagliga varianten av R2P kräver säkerhetsrådets godkännande, vilket begränsar staters möjlighet att missbruka doktrinen för egen vinning. Samtidigt begränsas möjligheten att nyttja doktrinen i enlighet med dess syfte, eftersom en enda stats egenintresse kan omöjliggöra militär intervention.

---

<sup>32</sup> FN-stadgan, art. 39 & 42.

<sup>33</sup> Baaz, Mikael. *Rätt och politik i det internationella samhället*, Stockholm 2010, s. 233.

## 4 R2P i praktiken

### 4.1 Inledning

För att få en tydligare uppfattning om vad R2P innebär och hur doktrinen kan användas ska vi nu se närmare på två situationer då doktrinen aktualiserats. Med nedan beskrivna exempel vill jag belysa både doktrинens potential och problematiken med att faktiskt tillämpa den.

### 4.2 Libyen

Upptrappningen till det libyska inbördeskriget skedde i samband med den arabiska vårens spridning år 2011.<sup>34</sup> Protester mot landets långvarige diktator Muammar Gaddafi inleddes den 15 februari 2011. Protesterna ökade i omfattning och spred sig snabbt över hela landet. Regimen började snart döda oppositionens demonstranter, och *Human rights watch* menar att vid den 20 februari hade åtminstone 173 personer dödats i samband med protesterna.

Den 22 februari uppmanade Gaddafi i ett tv-sänt tal sina lojala följare att attackera "kackerlackorna" som demonstrerade mot honom.<sup>35</sup> Gaddafi deklarerade också att han avsåg rensa Libyen "hus för hus" från de som motsatte sig honom. Terminologin såväl som retoriken påminner starkt om de hatfyllda budskap som spreds via *Radio Television Libre de Milles Collines* i samband med folkmordet i Rwanda.<sup>36</sup> International Criminal Court (hädanefter ICC) åklagare har i efterhand uppskattat att mellan 500 och 700 personer dödats under demonstrationerna och det inledande krigsskedet i februari.<sup>37</sup>

Libyen var i inbördeskrigstillstånd från och med slutet av februari. Striderna stod mellan regimlojala trupper och hastigt organiserade rebellgrupper. Den 26 februari utfärdade FN:s säkerhetsråd resolution 1970.<sup>38</sup>

I resolution 1970 påminde säkerhetsrådet Libyens myndigheter om deras skyldighet att skydda sin befolkning. Man ställde krav på att våldet skulle upphöra och att den libyska regimen skulle respektera mänskliga rättigheter och folkrätt. För att öka trycket på den libyska regimen att fullgöra sina skyldigheter gentemot sin befolkning och lösa krisen så hänförde säkerhetsrådet händelserna i

---

<sup>34</sup> Adams, Simon, Dr, "Libya and the Responsibility to Protect", Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series Nr 3, oktober 2012. s. 5 ff.

<sup>35</sup> Gardner, Frank, BBC News, "Libya protests: Defiant Gaddafi refuses to quit", via <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12544624>.

<sup>36</sup> Smith, Russell, BBC News, "The impact of hate media in Rwanda". via <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3257748.stm>.

<sup>37</sup> Simons, Marlise and Macfarquhar, Neil, "Hague Court Seeks Warrants for Libyan Officials", via [http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?\\_r=2&ref=world](http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?_r=2&ref=world).

<sup>38</sup> S/RES/1970 (2011).



Libyen till ICC samtidigt som man införde vapenembargo och reseförbud för nyckelpersoner inom landets regim samt frös nyckelpersoners tillgångar.

Resolution 1970 fick bara begränsad effekt på regimens agerande. Inbördeskriget fortlöpte och eskalerade under de veckor som följde resolutionen.<sup>39</sup> Mot den bakgrunden antog säkerhetsrådet en ny resolution som kallades resolution 1973.

Resolution 1973 innehöll två mycket viktiga punkter.<sup>40</sup> Till att börja med godkändes användandet av alla nödvändiga medel, bortsett från insättandet av utländsk ockupationsstyrka, för att säkerställa civilbefolkningens skydd. Vidare införde man en flygförbudszon över Libyen. Man auktoriserade att medlemsstater, enskilt eller i internationella koalitioner, vidtog alla nödvändiga medel, det vill säga militär kraft, för att säkerställa flygförbudets förverkligande. Detta innebar att R2P fick full effekt i Libyen.

Implementering av resolution 1973 började den 17 mars.<sup>41</sup> En koalition med NATO i spetsen bombade militära mål och gav flygunderstöd till rebellstyrkorna. Det massiva stöd som NATO-koalitionen gav till rebellerna ledde till slutlig seger för oppositionen den 23 oktober 2011. Tre dagar tidigare hade Gaddafi dödats av rebellstyrkor utanför Sirte.

### 4.3 Syrien

Det syriska inbördeskriget mellan den syriska regeringen ledd av president Al-Assad och diverse oppositionsstyrkor har pågått sedan våren 2011.<sup>42</sup> Från krigsutbrottet till och med april 2016 räknar man med att cirka 400 000 människor har dödats.<sup>43</sup> Miljontals människor befinner sig på flykt, bristen på mat, vatten och medicin är omfattande och stabiliteten i hela regionen är starkt hotad.<sup>44</sup> Regeringen har under krisförloppet systematiskt utfört dödliga attacker mot civilbefolkningen, bland annat med hjälp av kemiska vapen.

Kriget i Syrien har lett till omfattande förhandlingar inom FN, men man har hittills inte lyckats vidta åtgärder som resulterat i att våldet upphör eller att civilbefolkningen tillförsäkras erforderligt skydd.

---

<sup>39</sup> Adams, Simon, Dr, "Libya and the Responsibility to Protect", s. 6.

<sup>40</sup> S/RES/1973 (2011) s. 3-4.

<sup>41</sup> Adams, Simon, Dr, "Libya and the Responsibility to Protect", s. 7.

<sup>42</sup> Hemsida för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, via <http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Syrien/Fordjupning-Syrien/>.

<sup>43</sup> von Hall, Gunilla, "de Mistura: Ny dödssiffra – 400 000 dödade i Syrien". via <http://www.svd.se/de-mistura-ny-dodssiffra--400-000-dodade-i-syrien>.

<sup>44</sup> Adams, Simon, Dr, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", s. 7.

Anledningen till bristen på aktion från FN:s sida kan härledas till säkerhetsrådet. Den 4 oktober 2011 lade Ryssland och Kina in veto mot en resolution från säkerhetsrådet, vilken fördömde våldet i Syrien och hotade med sanktioner.<sup>45</sup>

Den 4 februari 2012 lade Ryssland och Kina in sitt veto igen.<sup>46</sup> Denna gång användes vetot mot en resolution som fördömde våldet i Syrien samt uppmanade till reformer till ett demokratiskt pluralistiskt statskick.

Den 19 juli 2012 använde Ryssland och Kina för tredje gången sitt veto, denna gång mot en resolution som innebar sanktioner för den syriska regeringen på grund av dess misslyckande med att åstadkomma en plan för fred i landet.<sup>47</sup>

Ryssland och Kina använde återigen sina veton den 22 maj 2014. Denna gång gällde resolutionen ett beslut om att hänföra situationen i Syrien till ICC för utredning.<sup>48</sup>

Den 8 oktober 2016 använde Ryssland sitt veto igen.<sup>49</sup> Denna gång var man den enda nationen från säkerhetsrådet att lägga in sitt veto mot en resolution som syftade till att förbjuda alla militära flygräder över staden Aleppo.

Slutligen använde Ryssland och Kina sina veton igen den 5 december 2016, då man hindrade säkerhetsrådet från att framtvinga vapenstillestånd i Aleppo.<sup>50</sup>

Snarare än att analysera Rysslands motiveringar i varje enskild fall då man använt sitt veto, bör man för att få förståelse för landets agerande undersöka de bakomliggande skäl som kan motivera Ryssland till att stoppa resolutioner gång på gång.

---

<sup>45</sup> UN News Centre, "Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria". via <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=39935&Cr=syria&Cr1=&Kw1=veto&Kw2=russia&Kw3=china#.WCIOdPnhA2w>.

<sup>46</sup> United nations meeting coverage, "Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan". via <http://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm>.

<sup>47</sup> United nations meeting coverage, "Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria That Would Have Threatened Sanctions, Due to Negative Votes of China, Russian Federation". via <http://www.un.org/press/en/2012/sc10714.doc.htm>.

<sup>48</sup> United nations meeting coverage, "Referral of Syria to International Criminal Court Fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution". via <http://www.un.org/press/en/2014/sc11407.doc.htm>.

<sup>49</sup> United nations meeting coverage, "Security Council Fails to Adopt Two Draft Resolutions on Syria, Despite Appeals for Action Preventing Impending Humanitarian Catastrophe in Aleppo". via <http://www.un.org/press/en/2016/sc12545.doc.htm>.

<sup>50</sup> United nations meeting coverage, "Security Council Fails to Adopt Draft Resolution to End Attacks on Aleppo as Two Permanent Members Cast Veto". via <http://www.un.org/press/en/2016/sc12609.doc.htm>.

När det syriska inbördeskriget var i sitt inledningsskede 2011 hade Ryssland och Syrien vapenavtal värda runt fyra miljarder dollar.<sup>51</sup> Syrien var en av världens fem största importörer av ryska vapen. Under krigsförloppet har Ryssland kontinuerligt exporterat vapen till Syrien.

Rysslands relation till Syrien är också av militär betydelse för Ryssland själva. I den syriska hamnstaden Tartus har Ryssland en marinbas. Denna bas utgör en strategiskt viktig tillgång för Ryssland då den ger landet inflytande i medelhavs och mellanösternområdet.

Under krigets gång har Ryssland stärkt sina band till Syrien. När Syrien fick brist på sedlar i samband med EU:s sanktioner så tryckte Ryssland 240 ton nya sedlar till landet. 2012 slöts ett oljeavtal mellan länderna som gick ut på att Syrien exporterade råolja till Ryssland som i sin tur exporterade förfinade oljeprodukter till den syriska regeringen, vilka man behövde för att fortsätta bedriva kriget.

Hösten 2015 utvidgades det rysk-syriska samarbetet då Ryssland började ge regeringstrupperna flygunderstöd, vilket var, och i skrivandets stund fortfarande är, vitalt för krigsinsatsen.<sup>52</sup>

Dessa faktorer resulterar i att Syrien är av både militär och ekonomisk betydelse för Ryssland. Mot den bakgrunden är det inte överraskande att Ryssland använder sin ställning i säkerhetsrådet för att tillgodose sina egna intressen. Värt att notera är att inga sådana intressen fanns hos någon säkerhetsrådsmedlem i Libyenfallet.

---

<sup>51</sup> Adams, Simon, Dr, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", s. 14.

<sup>52</sup> Hemsida för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, via <http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Syrien/Fordjupning-Syrien/>.

## 5 Teoretiska perspektiv

### 5.1 Inledning

R2P är en folkrättslig produkt av mellanstatligt arbete. För att doktrinen ska kunna fungera på tänkt sätt krävs mellanstatligt samarbete. Det uppstår då en situation där en juridisk, folkrättslig norm endast kan tillämpas praktiskt om stater klarar av att samarbeta. För att förstå varför mellanstatliga relationer fungerar så som de gör kan man applicera så kallade teoretiska perspektiv på staters agerande gentemot varandra i internationella relationer och förhandlingar. Nedan följer två kortare redogörelser för de två mest traditionella teoretiska perspektiven.

### 5.2 Realism

Det realistiska perspektivet bygger på idén om att staten är den enda verkligt viktiga aktören i internationell politik.<sup>53</sup> Maktbegreppet är centralt för perspektivet, och enbart stater är de aktörer som besitter riktig makt. Riktig makt utgörs av kapacitet att starta krig, inleda och avsluta internationella samarbeten och relationer samt influera andra länder.

Den realistiska teorin menar att det som utgångspunkt råder anarki mellan stater. Internationell politik såväl som internationella relationer handlar i slutändan alltid om staters strävan att överleva samt utöka sin makt. Med den utgångspunkten är alla länder som deltar i internationella samarbeten och organisationer deltagare enbart av egenintresse.

Då anarki råder mellan stater är internationella relationer i grunden alltid konfliktfyllda. Det anarkistiska tillståndet resulterar också i att stater ständigt rustar militärt för att kunna försvara sig.<sup>54</sup>

Den fred som ofta råder i stora delar av världen är en konsekvens av att maktbalans råder mellan stater, vilket avskräcker dem från att attackera varandra. Staterna är ovilliga att sätta sin makt på spel förutsatt att maktspelet inte bedöms som relativt riskfritt. Man är rädd för andra länders militära kapacitet och det hot som andra länder utgör. Ett vanligt exempel på maktbalansscenariot är kalla kriget, där USA såväl som Sovjet avstod från väpnad konflikt i rädsla för varandras kärnvapen.

Angående internationella organisationer i stil med FN så menar realister att sådana endast är reflektioner av de maktförhållanden som råder i världen.<sup>55</sup> Genom internationella organisationer kodifierar och befäster stormakter den redan existerande maktstrukturen i världen. Beslutsordningar

---

<sup>53</sup> Gustavsson, Jakob och Tallberg, Jonas(red.). *Internationella relationer*, Lund 2014, s. 53.

<sup>54</sup> Gustavsson och Tallberg, a.a. s. 57.

<sup>55</sup> Gustavsson och Tallberg, a.a. s 210 f.

i internationella organisationer anses dessutom vara utformade så att stormakter får oproportionerligt mycket inflytande och kan gynna sina egna intressen. Ett typiskt exempel på detta är FN:s säkerhetsråd. Stormaktens strävan efter makt är förklaringen till vetorätten i säkerhetsrådet, såväl som förklaringen till varför FN:s generalförsamling inte har befogenhet att fatta bindande beslut.

### 5.3 Liberalism

Till skillnad från realism anser liberalism att det finns många olika aktörer som spelar viktiga roller i internationell politik.<sup>56</sup> Inte enbart stater, utan internationella organisationer, företag och till och med individer har inflytande och utgör aktörer på världsscenen.

Det liberala perspektivets innehåll präglas starkt av att det utgår från att det finns universella värden och gemensamma intressen för alla stater<sup>57</sup>. Typiska universella värden är mänskliga fri- och rättigheter. Värderingen av mänskliga fri- och rättigheter ger också teorin ett tydligt individperspektiv, till skillnad från realism.

En grundidé inom liberalismen är att stater gynnas av att samarbeta med varandra.<sup>58</sup> Realismen betraktar i princip internationella relationer som ett nollsummespel. Om en stat gör en vinst innebär det att den vinsten utgörs av en annan stats förlust. Liberalismen menar däremot att stater kan gynnas ömsesidigt av internationellt samarbete. Stater väljer att samarbeta, interagera och hjälpa varandra på olika sätt för att staterna är medvetna om att ett sådant tillvägagångssätt gynnar alla parter. Samarbetet mellan stater leder också till så kallad interdependens. Interdependens innebär att staterna har gemensamma intressen och därmed blir beroende av att samarbete fungerar. Detta innebär i sin tur att incitament att starta väpnad konflikt minskar avsevärt. Man löser hellre eventuella konflikter med förhandling.

Viljan att undvika konflikter och nå ett gynnsamt stadie som kan innebära interdependens gör att stater är villiga att skapa internationella organisationer i stil med FN och EU.

En omständighet som gynnar möjligheten till välstånd, samarbete och fred enligt det liberalistiska perspektivet är att stater är demokratiska. Sedan 1815 har krig inte förekommit mellan demokratiska stater. Detta tyder på att risken för väpnad konflikt minskar oerhört, eller inte ens existerar, förutsatt att alla inblandade parter har ett demokratiskt statskick.

---

<sup>56</sup> Gustavsson och Tallberg, a.a. s. 66.

<sup>57</sup> Gustavsson och Tallberg, a.a. s. 69.

<sup>58</sup> Gustavsson och Tallberg, a.a. s. 73 ff.

## 6 Analys av R2P:s tillkomst, innebörd och potentiella tillämpning ur ett realistiskt och liberalistiskt perspektiv

### 6.1 Inledning

Ovan redogjorda teoretiska perspektiv kommer nu att appliceras på R2P:s olika faser. Detta görs för att få ökad förståelse för varför R2P skapades, varför doktrinen ser ut som den gör samt i vilken utsträckning den kan komma att faktiskt tillämpas. Utredning av dessa frågor ökar förståelsen kring R2P som koncept, vilket gör det möjligt att besvara frågeställningen rörande vilken potential doktrinen har att, såsom den ser ut och tillämpas idag, förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning. De teoretiska perspektiven ger också en avgränsad och tydlig utgångspunkt för hur ovanstående frågeställning ska besvaras.

### 6.2 Det realistiska perspektivet

R2P tillkom genom mellanstatligt samarbete. Enligt det realistiska perspektivet agerar stater enbart i egenintresse. Detta innebär att R2P tillkom för att stater betraktade doktrinen som något som kunde gynna dem individuellt. Man bör här märka att staters vision av R2P:s tillämpning inte måste överensstämma med idealbilden av R2P:s tillämpning. R2P kan erbjuda legal ursäkt för stater att intervensera i andra staters områden vid tillfällen då den intervenerade staten agerar på ett sätt som missgynnar de intervenerande staterna. Säg exempelvis att alla permanenta säkerhetsrådsmedlemmar åtrår en sällsynt naturresurs som finns i ett visst land. Landet i fråga vill inte exportera denna naturresurs. Förutsatt att landet i något sammanhang inte bedöms uppfylla sina skyldigheter att beskydda sin befolkning är det då fritt fram att genomföra en militär intervention. Hade R2P funnits för 50 år sedan hade detta kunnat vara ett mönster i postkoloniala Afrika. En militär intervention måste visserligen inte innebära att landets ledning byts ut, men så blir förmodligen oftast fallet. Den nya ledningen kanske känner tacksamhetsskuld gentemot de intervenerande staterna, och är då mer villig att exportera den åtråvärda resursen. Då har de intervenerande staterna gynnats av R2P doktrinen. Eftersom säkerhetsrådets medlemmar alltid kan lägga in ett veto, vilket de var medvetna om när doktrinen antogs under toppmötet 2005, så riskerar de inte att förlora makt genom att ett konkurrerande land får använda R2P på ett sätt som enbart gynnar det landet. Om sådan åtgärd föreslås lägger man in sitt veto. Detta synsätt understöds av fallen Libyen och Syrien. Libyen hade inga allierade bland säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar, och intervention skedde relativt snabbt. Syrien har relativt starka band till Ryssland, och därmed har ingen intervention skett.

Det realistiska perspektivet kan också appliceras på ett mindre cynisk sätt. R2P erbjuder en chans att intervensera när världsländet inte kan fullgöra sin skyldighet att skydda sin befolkning. När omvärlden

då, på ett snabbt och lagligt sätt kan ingripa, innebär det att välviljan gentemot de ingripande länderna eller organisationerna ökar. På samma sätt som exempelvis folkmord historiskt sett visat sig vara en högst mänsklig tendens, så har folkmord också visat sig vara något som majoriteten av världens länder och befolkning fördömer hårt. Folkmord såväl som kränkningar mot folkrätten blir alltid historiska lågvattenmärken. Om det finns en möjlighet att förhindra folkmord, och länder utnyttjar denna, så innebär det tveklöst att de intervenerande länderna ställs i gott ljus.

Slutligen finns ytterligare en förklaring till att R2P tillkom som överensstämmer med det realistiska perspektivet. R2P innebär att det finns någon form av försäkring för alla länder att de inte kommer hamna i en situation där stora delar av befolkningen systematiskt dödas eller får sina folkrättsliga rättigheter kränkta. Historiskt har inget land någonsin gynnats av en sådan situation. Nazityskland gick från att vara en supermakt till att vara ett delat land som tjänade som epicentrum för det kalla kriget. Kambodja låg i spillror efter Khmer-rouges skräckvälde. Konflikten och folkmorden i forna Jugoslavien har bidragit till att de länder som idag uppstått ur den forna federationens ruiner ligger efter många av sina europeiska grannar i utveckling och levnadsstandard.<sup>59</sup> Idén om R2P innebär alltså att länder ger varandra en försäkring om att hjälpa varandra att förebygga och hindra scenarion som i princip oundvikligen leder till att länderna i längden försvagas.

Analysen av R2Ps tillämpning ur ett realistiskt perspektiv ger också intressanta resultat. Lättheten med att använda R2P för att skydda den libyska befolkningen kan enkelt förklaras med det realistiska perspektivet. Libyen hade vid tillfället för den militära interventionen inga allianser med någon större världsmakt. Man hade därmed inte heller allierade bland säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar. Eftersom säkerhetsrådets stater strävan efter överlevnad och maktutökning inte hotades, hade det största hindret mot R2P:s praktiska tillämpning, det vill säga ett veto, undanröjts. Vidare har vi konstaterat att stater också, ur ett realistiskt perspektiv, kan ha incitament till att förverkliga R2P-doktrinen. Libyen utgjorde därmed ett utmärkt tillfälle att för första gången tillämpa R2P fullt ut och genomföra en intervention.

Den relativt lyckade tillämpningen av R2P i Libyen visar att R2P-doktrinen verkligen är tillämplig ur ett realistiskt perspektiv, trots utgångspunkten att stater sitter på all verklig makt. Detta bygger givetvis på att man accepterar tanken på att FN utgör ett instrument genom vilket stater utövar makt tillsammans för att på så sätt öka sin egen makt.

I kontrast till agerandet i samband med Libyenkonflikten står agerandet i samband med inbördeskriget i Syrien. Rysslands har starka band till Syrien både på ett handelsmässigt såväl som

---

<sup>59</sup>United Nations Development Programme, "Human Development Report 2015", s. 208-209.

militärt plan. Eftersom Assad-regimen är så pass starkt knutet till makten i Syrien så innebär det att Ryssland också är starkt knutna till Assad-regimen. Ett avsättande av Assad, vilket inte säkert men med största sannolikhet vore en konsekvens av en intervention sanktionerat av FN, innebär en risk att Ryssland tappar en viktig allierad. Eftersom stater är ovilliga att sätta sin makt på spel såvida inte spelet är av riskfri natur så blockerar Ryssland därför alla beslut som hotar nuvarande syriska ledningen. Man kan konstatera att Ryssland kommer att fortsätta göra detta tills dess att de uppskattar av vågskålen väger över åt andra sidan.

Problematiken med R2P:s potentiella tillämpning blir uppenbart i exemplet Syrien. En realistisk förklaringsmodell menar att länder, trots allt, bara agerar för att tjäna sina egna syften. Med en sådan världsåskådning kommer de permanenta säkerhetsrådsmedlemmarna alltid blockera alla beslut där R2P tillämpas på ett sätt som skadar deras intressen mer än vad de tjänar dem. Detta möjliggörs av att FN är utformat så att vissa stormakter, det vill säga de permanenta säkerhetsrådsmedlemmarna, har oproportionerligt mycket makt. Att beslutsordningen i en internationell organisation ser ut så är helt naturligt sett ur ett realistiskt perspektiv. Det faktum att ett sådant tillvägagångsätt inte gynnar världen i stort gör ingen skillnad. Inga beslut kommer att tas om ingripanden med stöd av R2P så länge besluten inte innebär antingen vinst, ingen förändring eller minst skadliga alternativ för säkerhetsrådets medlemmar.

### 6.3 Det liberala perspektivet

I kontrast till det realistiska perspektivet ser det liberala perspektivet mycket positivt på internationella samarbeten. Detta gör också att R2P är en helt naturlig produkt av internationellt samarbete i det moderna samhället om man betraktar dess tillkomst ur ett liberalt perspektiv.

Eftersom en av grundidéerna inom liberalism är att stater strävar efter att samarbeta med varandra för den gemensamma nyttan, oavsett om någon tjänar mer eller mindre på samarbetet, är det ur ett liberalt perspektiv naturligt att stater utarbetar en doktrin som ger dem skyldighet att samarbeta för att skydda sina egna och varandras befolkningar. Att liberalism också betonar den enskilda människans värde och rättigheter i mycket större utsträckning än realism förklarar framväxten av en världsomfattande skyddsdoktrin som innebär en skyldighet för alla länder att skydda sin egen befolkning, såväl som en skyldighet att hjälpa till att skydda andra länders befolkningar. Ett scenario där ett grannland drabbas av ett förödande inbördeskrig med omfattande civila offer kan, tyvärr, vara ett åtråvärt scenario ur ett realistiskt perspektiv. Ur ett liberalt perspektiv är det däremot i regel en katastrof, eftersom en sådan konflikt förstör möjligheten till samarbete, fred, frihet och tillväxt.



Analysen av R2P:s tillämpning fram till idag belyser många av det liberala perspektivets svagheter. Perspektivet bygger till stor del på antaganden om universella värderingar och gemensamma intressen mellan stater. Dessa antaganden får sägas vara något optimistiska, om inte utopiska. Det är uppenbart att världen inte präglas av gemensamma intressen på en statlig nivå. Om så vore fallet vore skulle alla konflikter handla om hur de gemensamma intressena uppfylls, snarare än vad de gemensamma intressena är.

De liberala grundantagandena har visserligen mer verklighetsförankring om man bara ser till de länder med demokratiskt styrelseskick efter västerländsk standard. Det styrelseskicket är dock inte det enda i världen. Varken Ryssland eller Kina är demokratier efter västerländsk standard. Libyen under Gaddafi var inte en demokrati, och Syrien under Assad är inte heller en demokrati. Differensen mellan liberalismens världsåskådning och den faktiska verkligheten förklarar varför R2P inte fungerat så som tänkt i fallet Syrien. De universella värdena, eller åtminstone värderingen av dessa värden, har inte samma betydelse för alla länder.

R2P:s framtida potential som medel för att skydda befolkningar från folkmord och andra folkrättsliga brott är mycket stor, sett ur ett liberalt perspektiv. Doktrinen skyddar de värden som liberalismen anser vara universella. Eftersom perspektivet saknar viss verklighetsförankring, kanske framförallt i den mån att det till stor del utgår från en värld som utgörs av demokratiska stater, så kommer doktrinen dessvärre inte till sin fulla potential. Man bör dock märka att R2P, om doktrinen så bara får effekt när intressekonflikter inom säkerhetsrådet är obefintliga, fortfarande spelar en viktig roll i varje fall dess tillämpning innebär att en befolkning skyddas från brott.

Stater har genom historien visat starka tendenser till att bli mer och mer demokratiska. För att R2P ska kunna tillämpas fullt ut så som man tänkt sig krävs enbart att Ryssland och Kina blir mer demokratiska. Sådana tendenser finns kanske inte idag, men å andra sidan är ovannämnda stater långt mer demokratiska idag än vad de var för 50 år sedan.

## 7 Slutsats

R2P kan betraktas som den största förändringen rörande staters suveränitet sedan den westfaliska freden år 1648.<sup>60</sup> Tanken på att en stats suveränitet innebär en skyldighet gentemot den egna befolkningen är inte på något sätt historiskt. Därmed måste R2P betraktas som ett oerhört stort steg framåt när det gäller förebyggandet av folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning. Trots att doktrinen ännu inte är rättsligt bindande genom traktat eller sedvana så kan dess tillkomst anses innebära att risken för ännu ett Srebrenica eller Rwanda är mindre än någonsin tidigare.

Med det sagt så är risken för ovanstående brotts förekomst långt ifrån eliminerat genom R2P, vilket framgår tydligt i exemplet Syrien.

Den andra frågeställningen rörde R2P:s potential att, såsom doktrinen ser ut och tillämpas idag, förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning. Analysen av R2P ur de teoretiska perspektiven realism och liberalism ger vitt skilda resultat. Resultaten pekar på dels att R2P mycket väl kan ha potential att fullgöra sitt syfte, men de belyser också de hinder som finns i vägen för en framgångsrik tillämpning av R2P.

Det realistiska perspektivet pekade på att användningen av R2P alltid kommer begränsas av individuella staters strävan efter att öka sin makt. Det finns dock vissa potentiella fall där doktrinen får genomslag även under dessa omständigheter. Staters strävan efter makt kommer i regel innebära en grundinställning där folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning utfört mot landets egen befolkning är negativt. Ovanstående brott har aldrig gynnat ett lands egen maktposition ur ett långsiktigt perspektiv. Att då ha någon slags skyddsförsäkring är positivt.

Vidare innebär R2P en legal möjlighet att snabbt intervensera i länder där brott begås eller kan komma att begås. Att intervensera kan innebära ett maktskifte, vilket kan leda till en ny ledning som känner tacksamhetsskuld gentemot intervenerande stater. Att intervensera snabbt och lagligt innebär också ökad respekt och välvilja från omvärlden.

Det största problemet som det realistiska perspektivet åskådliggör är emellertid svårigheten med att få säkerhetsrådets godkännande för intervention. R2P har en framtid som medel för att skydda befolkningar från massmord och folkrättsliga brott, men bara i den mån en säkerhetsmedlem inte

---

<sup>60</sup> Slaughter, Anne-Marie, "A New U.N. For a New Century" s. 2964.

tycker sig förlora något på att skydd ges. Detta är en konsekvens av staters individuella strävan efter att öka sin egen makt. Den omständighet att utformningen av FNs säkerhetsråd och de fem permanenta medlemmarnas vetorätt stämmer överens med den del av det realistiska perspektivet som menar att beslutsordningar i internationella organisationer är utformade så att stormakter får oproportionerligt mycket inflytande och kan gynna sina egna intressen är också problematisk. Slutsatsen av detta blir att R2P endast kan förverkligas på så sätt som ICISS tänkte sig om beslutsordningen inom säkerhetsrådet antingen förändras eller kan kringgås. Huruvida det är möjligt är en intressant fråga som det tyvärr inte finns utrymme för att diskutera här.

Analysen ur det liberalistiska perspektivet var mer positiv. Med utgångspunkten att internationella organisationer besitter verkligt inflytande och att stater eftersträvar samarbete och interdependens så finns det goda möjligheter för R2P att bli ett verkligt medel för att förhindra brott. Problematiken ligger i att det liberala perspektivet inte återspeglar de rådande omständigheterna i världen.

Liberalismen bygger i stor utsträckning på att demokratiska stater inte krigar med varandra, vilket är en historisk sanning sedan 1815. Ännu mer intressant är att demokratiska stater, jämfört med totalitära stater, i långt mindre utsträckning utför de dåd som R2P ska förhindra. Klas-Göran Karlsson vid Lunds universitet konstaterar:

*”En faktor som kan leda till folkmord utgörs av ideologier som tar avstånd från konstitutionell demokrati, har en utvecklad ledarkult och bärs upp av utopiska framtidsvisioner som inte sällan står i ringa samklang med samtida samhällsförhållanden.”<sup>61</sup>*

Citatet för tankarna till stater som Gaddafis Libyen och Assads Syrien, men också till Ryssland och Kina. Utvecklad ledarkult och utopiska framtidsvisioner som inte står i samklang med samtida samhällsförhållanden är en enkel sammanfattning av Putins ställning i Ryssland och de semi-imperialistiska tendenser Ryssland visat i Ukraina. Enpartistaten Kina har en historisk ledarkult, och har dessutom fått stå som exempel för en ny sorts imperialism genom sina affärer i Afrika.<sup>62</sup>

Det finns dock en reell möjlighet för framtida tillämpning av R2P som överensstämmer med det liberala perspektivet. Som vi konstaterade ovan har stater historiskt sätt rört sig mot demokratiska styrelseskick. Detta gäller även Ryssland och Kina. Framförallt Ryssland har tagit enorma kliv mot demokrati om man jämför läget i landet idag med 1980-talets Sovjetunion. Den demokratiska tendensen innebär att steg hela tiden tas mot en gemensam värdegrund som liknar den värdegrund

---

<sup>61</sup>Hemsida för kulturdepartementet, via <http://www.levandehistoria.se/begreppet-folkmord/politiska-faktorer-bakom-folkmord>.

<sup>62</sup>Okeowo, Alexis, ”China In Africa: The New Imperialists?”, via <http://www.newyorker.com/news/news-desk/china-in-africa-the-new-imperialists>.

det liberala perspektivet talar om. Det största hotet mot R2P:s potential att förebygga och förhindra folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning är veto från säkerhetsrådsmedlemmar. En gemensam värdegrund inom säkerhetsrådet innebär att risken för veto är kraftigt minskad.

Sammanfattningsvis finns det alltså historiska omständigheter och trender som pekar på att säkerhetsrådet kommer att komma överens i mycket större utsträckning i framtiden än vad de gjort hittills. Detta öppnar i sin tur upp för en ljusare framtid för möjligheten att använda sig av R2P.

## 8 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

### **Traktat:**

Förenta nationernas stadga och stadgan för Internationella domstolen, 1945.

### **Resolutioner:**

A/RES/60/1 (2005), UN General Assembly resolution 60/1, 2005 World

Summit Outcome, 24-10-2005.

S/RES/1970 (2011), UN Security Council resolution 1970, 26-02-2011

S/RES/1973 (2011), UN Security Council resolution 1973, 17-03-2011

### **Rapporter:**

A/63/677 (2009), Implementing the responsibility to protect. Report of the Secretary-General. UN General Assembly, 12-01-2009

United Nations Development Programme, "Human Development Report 2015". Finns att hämta på

[http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015\\_human\\_development\\_report.pdf](http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf)

hämtad 20-11-2016

### **Hemsidor:**

Hemsida för kulturdepartementet, om folkmordet i Rwanda. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/folkmordet-i-rwanda>

hämtad 10-11-2016

Hemsida för kulturdepartementet, om folkmordet i Srebrenica. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/kriget-i-forna-jugoslavien/folkmordet-i-srebrenica>

hämtad 13-11-2016

Hemsida för kulturdepartementet, om folkmordet 1915. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/folkmordet-1915>

hämtad 10-11-2016

Hemsida för kulturdepartementet, om förintelsen. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/forintelsen>

hämtad 10-11-2016

Hemsida för kulturdepartementet, om kommunistiska regimers brott mot mänskligheten. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/kommunistiska-regimers-brott-mot-manskligheten/kambodja>

hämtad 10-11-2016

Hemsida för kulturdepartementet, politiska faktorer bakom folkmord. Finns att hämta på

<http://www.levandehistoria.se/begreppet-folkmord/politiska-faktorer-bakom-folkmord>

hämtad 1-12-2016

Hemsida för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Fördjupning Libyen. Finns att hämta på

<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Libyen/Fordjupning-Libyen/>

hämtad 10-11-2016

Hemsidan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Fördjupning Syrien. Finns att hämta på

<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Syrien/Fordjupning-Syrien/>

hämtad 10-11-2016

” THE 2005 WORLD SUMMIT: AN OVERVIEW”. Finns att hämta på

<http://www.un.org/ga/documents/overview2005summit.pdf>

hämtad 4-11-2016

**Litteratur:**

Annan, Kofi A. "We the peoples": the role of the United Nations in the 21<sup>st</sup> century. New York: United Nations Dept. of Public Information, 2000.

Baaz, Mikael. Rätt och politik i det internationella samhället, Stockholm: Jure förlag, 2010.

Gustavsson, Jakob och Tallberg, Jonas(red.). Internationella relationer, 3. Uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014.

Hobsbawm, Eric. Age of extremes : the short twentieth century. London: Abacus, 1995

International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), The Responsibility to Protect, International Development Research Centre, Ottawa, 2001.

Linderfalk, Ulf (red.), Folkrätten i ett nötskal, 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur , 2012.

Sandgren, Claes. Är rättsdogmatiken dogmatisk? Tidsskrift for Rettsvitenskap nr 04-05, 2005 s. 648-65

**Artiklar:**

Adams, Simon, Dr, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council",

Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series Nr 5, mars 2015.

Adams, Simon, Dr, "Libya and the Responsibility to Protect",

Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series Nr 3, oktober 2012.

Association for the Prevention of Torture, "UN General Assembly". Finns att hämta på

<http://www.apt.ch/en/un-general-assembly/>

hämtad 15-12-2016

BBC News, " Libya conflict: IS 'ejected' from stronghold of Sirte". Finns att hämta på

<http://www.bbc.com/news/world-africa-38227543>

hämtad 15-12-2016

Gardner, Frank, BBC News, " Libya protests: Defiant Gaddafi refuses to quit". Finns att hämta på

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12544624>

hämtad 20-11-2016

Simons, Marlise and Macfarquharmay, Neil, "Hague Court Seeks Warrants for Libyan Officials". Finns att hämta på

[http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?\\_r=2&ref=world](http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?_r=2&ref=world)

hämtad 22-11-2016

Slaughter, Anne-Marie, "A New U.N. For a New Century", 74 Fordham L. Rev. 2961 (2006). Finns att hämta på

<http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol74/iss6/1>

hämtad 4-12-2016

Smith, Russell, BBC News, "The impact of hate media in Rwanda". Finns att hämta på

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3257748.stm>

hämtad 20-11-2016

United nations meeting coverage, " Referral of Syria to International Criminal Court Fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution". Finns att hämta på

<http://www.un.org/press/en/2014/sc11407.doc.htm>

hämtad 18-11-2016



United nations meeting coverage, " Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan ". Finns att hämta på

<http://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm>

hämtad 26-11-2016

United nations meeting coverage, "Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria That Would Have Threatened Sanctions, Due to Negative Votes of China, Russian Federation". Finns att hämta på

<http://www.un.org/press/en/2012/sc10714.doc.htm>

hämtad 13-11-2016

United nations meeting coverage, " Security Council Fails to Adopt Draft Resolution to End Attacks on Aleppo as Two Permanent Members Cast Veto". Finns att hämta på

<http://www.un.org/press/en/2016/sc12609.doc.htm>

hämtad 10-12-2016

United nations meeting coverage, " Security Council Fails to Adopt Two Draft Resolutions on Syria, Despite Appeals for Action Preventing Impending Humanitarian Catastrophe in Aleppo". Finns att hämta på

<http://www.un.org/press/en/2016/sc12545.doc.htm>

hämtad 18-11-2016

UN News Centre, " Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria". Finns att hämta på

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=39935&Cr=syria&Cr1=&Kw1=veto&Kw2=russia&Kw3=china#.WDW7dPnhDb1>

hämtad 24-11-2016

Okeowo, Alexis, " China In Africa: The New Imperialists?". Finns att hämta på

<http://www.newyorker.com/news/news-desk/china-in-africa-the-new-imperialists>

hämtad 29-11-2016

von Hall, Gunilla, ” de Mistura: Ny dödssiffra – 400 000 dödade i Syrien”. Finns att hämta på

<http://www.svd.se/de-mistura-ny-dodssiffra--400-000-dodade-i-syrien>

hämtad 2-12-2016